

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДВНЗ «УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ»

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Кафедра філософії і освіти дорослих

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Частина 2.

***ЯК ПОДОЛАТИ ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ
В ПРОГРАМІ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ?***

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

*із дисципліни циклу професійної підготовки аспірантів II курсу
навчального плану підготовки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка
спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки»*

Київ – 2017

Затверджено на засіданні кафедри філософії і освіти дорослих ЦППО ДВНЗ
«Університет менеджменту освіти» НАПН України
(протокол № 8 від 31.10. 2017 р.)

Рецензенти:

Рябова З.В. – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, управління та адміністрування Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України;

Ануфрієва О. Л. – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач аспірантури ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Розробник:

М.І. Скрипник, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри філософії і освіти дорослих ЦППО ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Технологія організації дослідно-експериментальної роботи. Частина 2. Як подолати проблемні ситуації в програмі дослідно-експериментальної роботи?: Робочий зошит із дисципліна циклу професійної підготовки аспірантів II курсу навчального плану підготовки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки». – К.: ЦППО, 2017. - 27 с.

У другій частині робочого зошита з дисципліни «Технологія організації дослідно-експериментальної роботи» вміщено завдання, що допомагають подолати проблемні ситуації в програмі дослідно-експериментальної роботи. Ця частина робочого зошита логічно продовжує започатковану в першому розділі практику розроблених авторських завдань, які ґрунтуються на ідеї американського психолога Дж. Гілфорда про розвиток конвергентного (необхідне для знаходження єдиного точного рішення задачі) та дивергентного (завдяки яким виникають оригінальні рішення) мислення. Логіку наукового пізнання (загальне поняття) конкретизовано через практичні кроки розроблення програми науково-дослідної роботи. Допомогою у розв'язанні завдань є авторська Е-презентація. У робочому зошиті також подано навчально-творче завдання для самостійної роботи з цієї підтеми навчальної дисципліни «Технологія організації дослідно-експериментальної роботи».

Для підготовки аспірантів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки», науково-педагогічних працівників, андрагогів системи післядипломної педагогічної освіти, науковців, організаторів післядипломної педагогічної освіти.

ДІАЛОГОГ ІЗ ЧИТАЧЕМ

Читач: У чому особливість цієї частини робочого зошита?

Автор: У запропонованому випуску робочого зошита окреслюється кілька проблем. Перше коло – це акцент на логіці наукового пізнання як послідовній зміні форм наукового дослідження. Друге коло проблем, яке виникає у процесі наукового пізнання з обраного напрямку дослідження, – це проблеми, пов'язані з практичним розробленням основних видів наукових досліджень. Особливо акцентуємо увагу на низці експертних досліджень із проблеми, які є порадами здобувачеві наукового ступеня¹.

У короткому практично зорієнтованому виданні, яким є робочий зошит, автор уникає складних теоретичних тлумачень основних понять, а від постановки проблеми в методології наукового дослідження (що здійснюється іншими навчальними дисциплінами навчального плану підготовки аспірантів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки») переходить до практики дослідницької роботи, пропонуючи розв'язувати завдання з розроблення програми дослідно-експериментальної роботи. Результат, очікуваний внаслідок засвоєння цього блоку дисципліни, – це систематизовані з проблеми нові знання, навички та вміння, релевантні потребам професійної та особистісної самореалізації дослідника.

Є сподівання, що генерація молодих науковців не лише втілить ідеї Концепції Нової української школи, а й здійснить власну «революцію в навчанні»² в аспірантурі та в подальшій науково-освітній практиці.

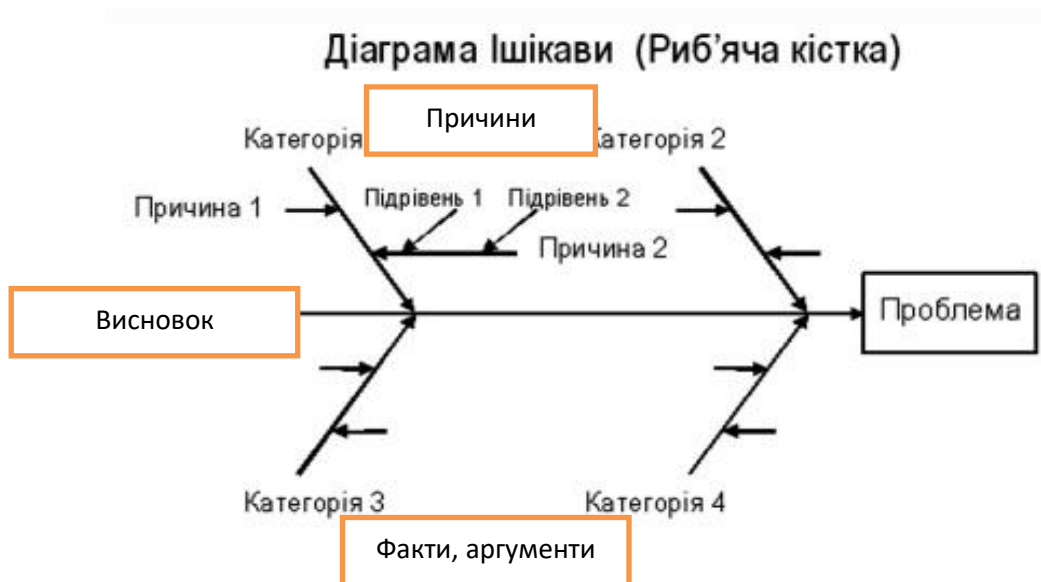
¹ Ашеро́в А. Диссертаци́и. Экспресс-анализ качества: руководство для экспертов, оппонентов и научных руководителей : монография / А. Ашеро́в. – Х. : Кортес–2001, 2008. – 53 с.; Андреев Г. В помощь написания диссертации и рефератов: основы научной работы и оформление результатов научной деятельности : учеб. пособие / Г. Андреев, С. Смирнов, В. Тихомиров. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 272 с. ; Бакуменко В. Д. Поради здобувачу наукового ступеня: нотатки експерта / В. Д. Бакуменко // Публічне управління: теорія та практика. – 2010. – № 2. – С. 5–10; Гончаренко С.У. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень. – Режим доступу: lib.npu.edu.ua/full_txt/S0630401002.rtf; Діденко О. В. Науковий апарат педагогічного дослідження: рекомендації здобувачам наукового ступеня. – Режим доступу: irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis64r_81/cgiirbis_64.exe?...; Експертна оцінка основних положень дисертації / П. Д. Фомін, В. С. Пономарчук, В. Д. Бондаренко, О. В. Поживілова // Освіта України. – 2014, – С. 4–10; Зосимов А. Дисертаційні помилки : монографія / А. Зосимов, В. Голік. – 3-тє вид., доп. і випр. – Х. : ІНЖЕК, 2005. – 216 с.; Пономаренко Л. Як підготувати і захистити дисертацію на здобуття наукового ступеня. Методичні поради / автор-упор. Л. Пономаренко. – К. : Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України” ; Толока, 2010. – 80 с.; Фельдштейн Д. И. О состоянии и путях повышения качества диссертационных исследований по педагогике и психологии / Д. И. Фельдштейн // Педагогика. – 2008. – № 6. – С. 3–14; Як правильно оформити дисертацію та документи атестаційної справи // зб. нормат. док. з питань атестації наук, кадрів вищої кваліфікації / упоряд. Л. Мірошніченко. – К. : Толока, 2012. – 56 с.; Як правильно оформити дисертацію та документи атестаційної справи / упоряд. Ю. І. Цеков. – К. : Редакція “Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України” ; Толока, 2004. – 79 с.

² Автор використовує назву праці Гордона Драйдена, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Перекл. з акта. М. Олійник.-Львів: Літопис, 2005. - 542 с.

Структурно ця частина робочого зошита є логічним продовженням попереднього. Наприкінці завдань подано навчально-творчі завдання для самостійного роботи до навчальної дисципліни.

Для зручності комунікації звертаємо увагу на контакти викладача:
marina_scripnik@ukr.net

Завдання 1. «Розбираємо проблему»

За допомогою Стратегії «Fishbone» (Рибна кістка) або діаграма Каору Ішікава³ розберіть проблему реалізації концептуальних засад Нової української школи.

Висновок:

³ **Каору Ісікава** (1915 – 1989) – відомий японський вчений, який зробив важливий внесок у створення концепції тотального контролю над якістю. Він стверджував, що управління якістю потребує участі всіх працівників і керівництва компанії у діяльності гуртків якості, повернення основної уваги до процесу обговорення, а не особистості відповідача при дослідженні проблеми за допомогою діаграми Ісікави, а також довіри статистичним методам контролю якості. **К. Ісікава розробив так звану діаграму Ісікави, відому також як причинно-наслідковий аналіз.** Вперше застосована ним у 1943 р., вона є прикладом структурного підходу до вирішення проблем. Цей метод було розроблено для того, щоб допомогти японським менеджерам аналізувати проблеми, пов'язані з процесами, за які вони відповідають. Учений був упевнений, що будь-які причини можуть бути пов'язані з одним із факторів умов виробництва товару чи надання послуг: методами; матеріалами; робочою силою; обладнанням; зовнішнім середовищем. Крім виявлення впливу окремих причин діаграма Ісікави дає змогу визначити взаємозв'язки між ними – Режим доступу: www.frontmanagement.org/fomants-333-1.html

Завдання 2. «Формулюємо новизну дослідження»

Напишіть СМС-повідомлення, в якому визначте поняття «Новизна дослідження - це...»

Завдання 3. «Діалог з класиком»

Неоднозначне поняття нового в науці розглядається:

- 1) в тимчасовому зрізі як щось таке, що настає за іншим (*чого не було раніше*);
- 2) з принципово іншою якістю речей (*нове – це інше*);
- 3) як інші структура і функції системи (*не тільки явище, але й його зміст*);
- 4) просторовий аспект нового, певне явище, яке не має аналогів у межах спільноти, країни, планети (н-д, уявлення первісної людини про *все незвичне за межами роду і племені*).

Проаналізуйте вислови відомих учених про нове і класифікуйте відповідно поданих вище підходів:

А. Вам знайомий вираз «Вище голови не стрибнеш»? Це помилка. Людина може все (*Нікола Тесла*).

В. Теорія – це коли все відомо, але нічого не працює. Практика – це коли все працює, але ніхто не знає чому. Ми ж об'єднуємо теорію і практику: нічого не працює ... і ніхто не знає чому! (*Альберт Ейнштейн*).

С. Що зроблено із того, що іншими не було зроблено, який результат отримано вперше? (*Володар Краєвський*).

Д. Дія навіть самої крихітної істоти призводить до змін у всьому Всесвіті (*Нікола Тесла*).

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)

Завдання 4. «Йти від звуків пальби» (за принципом Е Уілсона⁴)

У своєму виступі Е. Уілсон наголошує на тому, що дослідник має торувати нові напрями, відходячи від уже знайомого: «Йти від звуків пальби».

Окресліть і запропонуйте розв'язок проблем, уникаючи «звуків пальби», тобто окресліть нові, нерозв'язані проблеми.

⁴ *Едвард Осборн Уілсон* (англ. *Edward Osborne Wilson*, 10 червня 1929 р., Бірмінгем, Алабама, США) - американський біолог, соціобіолог, світовий еколог, еколог, письменник, двічі лауреат Пульцєрської премії, професор Гарвардського університету, академік Національної академії наук США.

Див.: відеопрезентацією *Wilson E.O.: Э. О. Уилсон: Советы юным учёным TED.com* – Режим доступу: https://www.ted.com/talks/e_o_wilson_advice_to_young_scientists?..

Завдання 5. «Творець» новизни»

Стосовно «творця» новизна класифікується:

Який із названих вище рівнів визначає наукову новизну? Аргументуйте.

Із освітнього напрямку досліджень наведіть приклади для кожного рівня:

індивідуальне нове _____

локальне нове _____

національне нове _____

об'єктивне нове _____

Завдання 6. «Способи формулювання наукової новизни»

Є два способи формулювання наукової новизни:

- простий опис – перелік одержаних дослідником наукових результатів можливий тоді, коли **нові результати входять до складу інших характеристик** (н-д, до висновку про теоретичне значення дослідження);
- змістовий виклад – зіставлення з уже відомими в науці даними, виконує різні функції – **уточнення, розширення, конкретизація окремих теоретичних та практичних положень навчально-виховного процесу чи методики вивчення окремих предметів.**

Завдяки змістовому опису відкривають **нові аспекти досліджуваної проблеми, виділяють нові елементи, невідомі раніше.**

Визначте спосіб формулювання наукової новизни дослідження:

Варіант 1. Автор: Певна С. Є. Формування суб'єктної позиції майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки: автореф. дис... на здобуття наук. ступ. к. п. н. (13.00.04). – Старобільськ, 2015:

«...вперше було визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування суб'єктної позиції майбутніх педагогів у процесі іншомовної професійної підготовки; розроблено та апробовано модель формування суб'єктної позиції майбутніх педагогів у процесі іншомовної професійної підготовки;

- конкретизовано критерії та показники рівнів сформованості суб'єктної позиції майбутніх педагогів;
- удосконалено процес фахової підготовки студентів педагогічних спеціальностей засобами інноваційних технологій та його навчально-методичне забезпечення;
- подальшого розвитку набули наукові уявлення про зміст, форми й методи професійної підготовки майбутніх учителів; педагогічні можливості інноваційних технологій для формування суб'єктності студентів; взаємозв'язок між формуванням суб'єктної позиції та загальної культури особистості, творчим ставленням до різних видів діяльності, позитивною мотивацією в оволодінні професією».

Варіант 2. Автор: Мамонова О. І. Контекстна модель професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців: Автореф. дис... на здобуття наук. ступ. к. п. н. (13.00.04). – Старобільськ, 2015.

«... *вперше* було теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено контекстну модель професійно спрямованої мовної підготовки майбутніх правоохоронців у ВНЗ, яка передбачає: зорієнтованість процесу мовної підготовки майбутніх правоохоронців на формування їхньої професійної мовно-комунікативної компетентності; моделювання змісту мовної підготовки з урахуванням контексту їхньої майбутньої професійної діяльності; обґрунтоване поєднання традиційних та інноваційних педагогічних технологій; особистісне включення курсантів у процес навчання шляхом використання проблемних, проектних та інтерактивних форм і методів; забезпечення міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу;

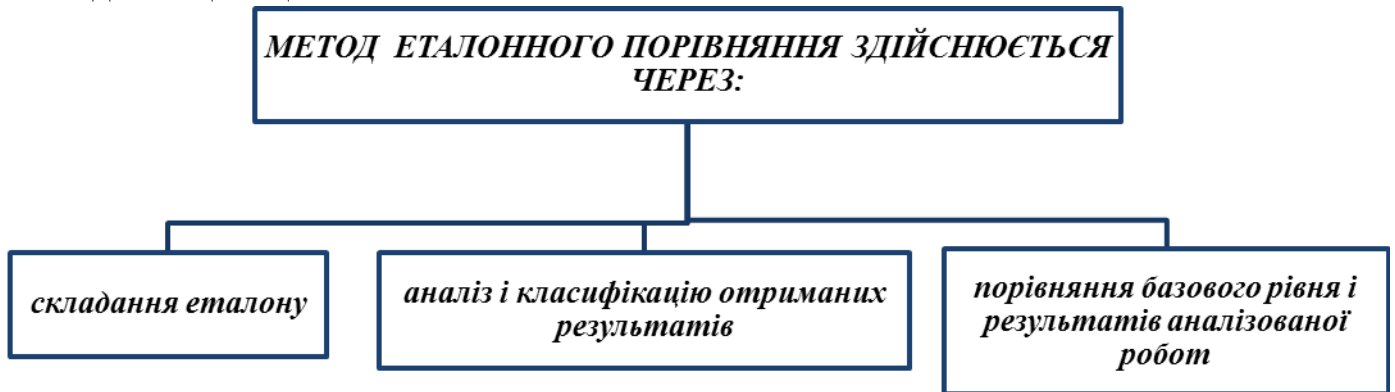
подальшого розвитку набули наукові явлення про теорію й практику контекстного навчання в процесі професійної підготовки майбутніх правоохоронців; сутність, критерії, показники та рівні сформованості мовно-комунікативної компетентності майбутніх правоохоронців;

удосконалено форми, методи та технології мовної підготовки курсантів ВНЗ МВС України.

Завдання 7. «Методи визначення новизни результатів»

Є такі методи визначення новизни результатів:

- еталонного порівняння;
- інформаційний метод визначення новизни;
- метод інноваційного фільтра;
- метод антиципації.

Еталоном (базовий варіант) слугує відомі на цей час теоретичні й практичні знання з наук про освіту, відібрані і описані за визначеною схемою. Складання еталону передбачає аналіз літератури, класифікацію знань.

На прикладі власного дослідження вкажіть еталонні (базові) дослідження з Вашої проблеми:

Інформаційний метод визначення новизни включає пошук документа, в якому найвірогідніше можуть міститися аналогічні висновки з проблеми дослідження. *Як здійснюється:*

- 1) пошук здійснюється за допомогою автоматизованих інформаційно-пошукових систем;
- 2) фіксуються лише назва документа і основні задачі дослідження;
- 3) методика визначання новизни зводиться до пошуку релевантного документа, який найбільше відповідає змісту аналізованого джерел;
- 4) всі документи у базі даних попередньо індексуються за допомогою рубрикатора і тезауруса.

Визначте тезаурус власного дослідження:

За допомогою автоматизованих інформаційно-пошукових систем віднайдіть дослідження з подібним тезаурусом.

Модифікацією інформаційного метод визначення новизни є метод *інноваційного фільтра*, запропонований В. Бакуменко⁵.

Цей метод передбачає:

1) *перегляд зібраного та опрацьованого матеріалу через інформаційний фільтр*, побудований як набір загальновідомих наукових положень (наукові закони, закономірності, принципи, тенденції, теорії, наукові концепції, наукові стратегії, науково-методологічні підходи, моделі, моделі-підходи, методи загальні, методи спеціальні, класифікації та інші способи узагальнення і систематизації матеріалу, наукові способи доведення та обґрунтування, розвиток понятійного апарату тощо);

2) *виділення тих положень*, що мають місце в матеріалі, який піддано аналізу;

3) *перевірка виділених положень на відповідність пунктам новизни*, визначеним ВАК України («вперше», «вдосконалено», «дістало подальшого розвитку»), та їх відбір за однією з цих ознак;

4) *формування та редагування виявлених пунктів новизни*⁶.

Здійсніть перегляд зібраного та опрацьованого матеріалу з власного дослідження через загальновідомі наукові положення:

✓ наукові закони (саме які?) _____

✓ закономірності _____

✓ принципи _____

✓ тенденції _____

✓ теорії _____

*Метод антиципації*⁷ Як здійснюється:

1) результати роботи, що аналізується, формулюються у вигляді запитань, які задають експертам;

2) експерти відповідають на них, формулюють прогнозовані й передбачувані висновки дослідження;

⁵ **Бакуменко В. Д.** Інноваційні фільтри в науковому пізнанні суспільних процесів /В. Д. Бакуменко, О. М. Руденко // Науковий вісник АМУ. Серія : Управління. – К. :ВПЦ АМУ, 2009. - Вип. 2 (8) – С. 19-26.

⁶ **На думку В. Д.Бакуменко** «новизна може бути як в **отриманих результатах**, так і в **способах їх отримання, доведення, обґрунтування**. Саме цим можна пояснити дублювання результатів у висновках та позиціях новизни» (**Бакуменко В. Д.** Інноваційні фільтри в науковому пізнанні суспільних процесів /В. Д. Бакуменко, О. М. Руденко // Науковий вісник АМУ. Серія : Управління. – К. :ВПЦ АМУ, 2009. - Вип. 2 (8) – С.7).

⁷ **Вперше поняття** введено в «Оксфордском толковом словаре по психологии» / под ред. А. Ребера, 2002.

3) якщо відповіді експертів і висновки роботи, які оцінюють співпадають, то результати вважають відомими.

Використовуючи метод антиципації здійсніть аналіз власної статті з проблеми дослідження.

Завдання 8. «Програма вивчення наукових джерел»

На рис. 1 подано складники для опрацювання методологічної бази.

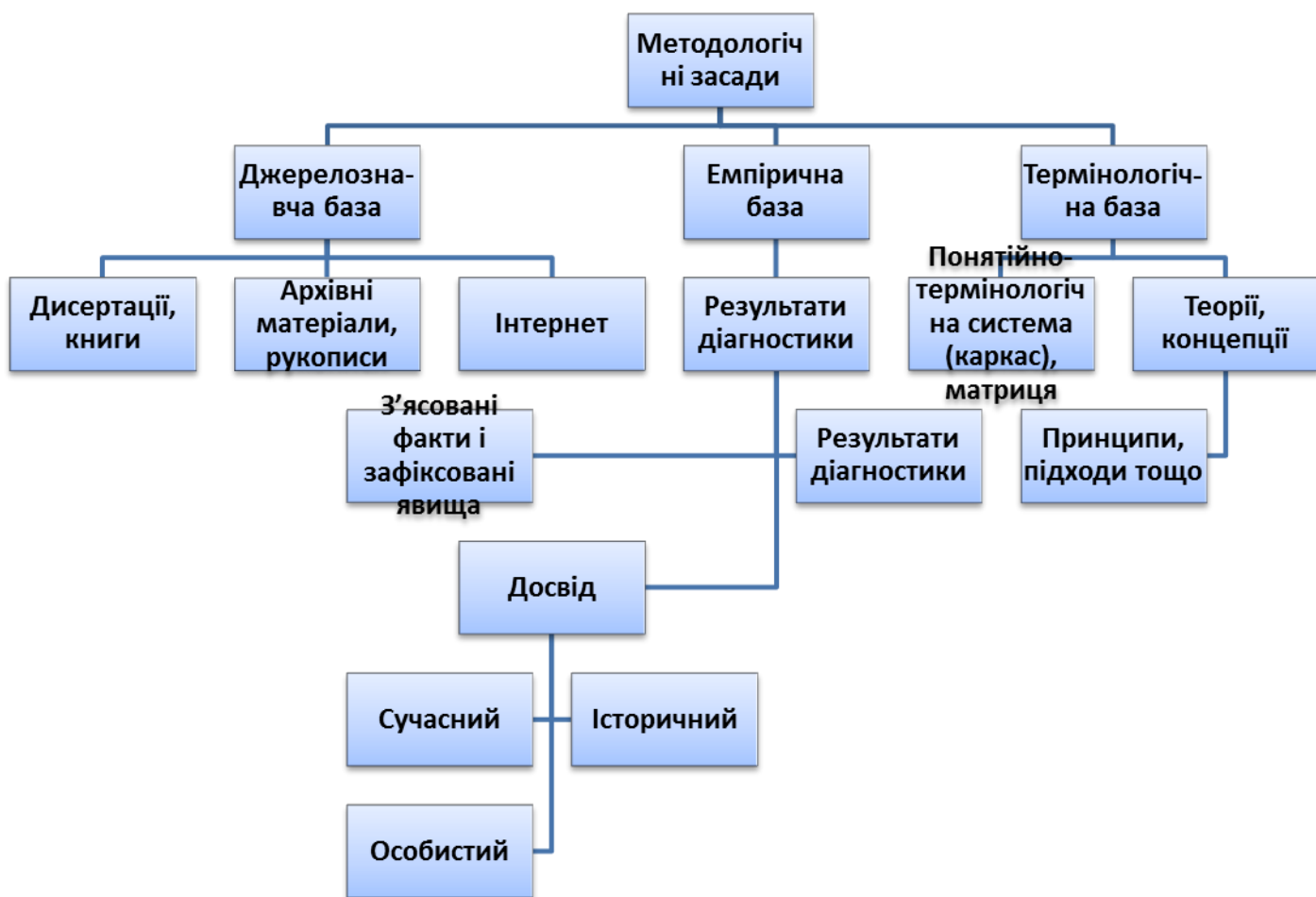

Рис.1. Джерела збору науково-педагогічної інформації

Вкажіть до 10 джерел, які Вами опрацьовано з теми дослідження у кожній базі: джерелознавчій, емпіричній та термінологічній.

<i>Джерелознавча база</i>	<i>Емпірична база</i>	<i>Термінологічна база</i>

Завдання 9. «Ідентифікуємо науково-педагогічну проблему»

У табл. 1 подано орієнтовну класифікацію педагогічних проблем.

Таблиця 1

Орієнтовна класифікація педагогічних проблем

<i>Масштаб</i>	<i>Гострота</i>	<i>Тип тенденції</i>	<i>Швидкість розвитку</i>
Локальний Діагностування навчальних досягнень учнів профільної школи з конкретного предмета	Недозріла Використання електронних підручників викладанні конкретного предмета	Деструктивно-деградаційна Цінності суспільства та освіти: взаємодія та вплив	Повільна Формування громадянської свідомості учнів ЗНЗ
Регіональний Моніторинг якості математичної освіти в регіоні	Актуальна Методичне забезпечення профільного навчання	Трансформаційна Сучасні цінності та проблеми виховання школярів	Активна Технології навчання предмета

Національний Впровадження нових стандартів освіти	Гостра Рівень вихованості учнів	Інноваційна Соціальний простір школи	Суперактивна Діагностування здоров'я учнів
---	---	--	--

Відповідно до поданої таблиці класифікуйте власну наукову проблему:

<i>Масштаб</i>	<i>Гострота</i>	<i>Тип тенденції</i>	<i>Швидкість розвитку</i>

Завдання 10. «Думка змінюється в залежності від слів, якими її висловлюють» (Б.Паскаль)

Назвіть ключові поняття Вашого дослідження:

Сконструйте своє особисте визначення основних понять дослідження, керуючись наступними правилами визначення понять⁸:

Правило 1. *«Поняття, що визначається, і поняття, через яке воно визначається, повинні бути взаємозамінюваними».*

Якщо в якомусь контексті зустрічається одне з цих понять, то завжди повинна існувати можливість замінити його іншим. При цьому контекст, який був істинним до заміни, повинен залишитися таким само і після нього. Прикладом можуть стати наступні твердження:

А. "У процесі виховання формується особистість людини"

В. "У процесі цілеспрямованого впливу вихователя на вихованця формується особистість останнього".

Правило 2. *«Права і ліва частини визначення мають бути співвимірними, тобто однаковими за обсягом».*

Порушення правила співвимірності визначення спричинює помилки "надто широкого визначення" і "надто вузького визначення".

Перший вид названої помилки виникає за умови відсутності у визначаючому понятті однак, специфічних для поняття, що означається. Для прикладу: "Виховання – це цілісний процес становлення людини". Таке визначення є "надто широким", оскільки у визначаючій частині відсутні специфічні ознаки, що відрізняють "виховання" від інших педагогічних понять.

Правило 3: *«Визначення не повинно будуватися за схемою кола, тобто, не можна визначати поняття саме через себе або через таке інше поняття, яке, в*

⁸ Див.: Антонова О.Є. Загальна педагогіка. Робочий зошит: Посібник-практикум. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 96 с.

свою чергу, визначається через нього ж». Порухення цього правила призводить до логічної помилки – тавтології. Вона наявна, наприклад, у таких визначеннях: А. „Розвиток – це розвиток, а не сталість”; В. „Формування особистості є результат її розвитку, оскільки розвиток веде до її становлення”.

Головним завданням визначення є розкриття змісту невідомого поняття, що зробить його відомим. Тавтологія ж є словосполученням, яке містить „замкнене коло”, тобто, пояснює невідоме поняття через нього ж. У результаті, невідоме так і залишається невідомим.

Таким чином, тавтологія не виконує функцій визначення, оскільки не розкриває змісту поняття. Щоб запобігти цій помилці у визначеннях, дослідники мають завжди пам’ятати, що поняття, яке ми визначаємо, і поняття, через яке воно визначається, хоча і є рівними за об’ємом, але зовсім не тотожним за своїм змістом; вони являють собою самостійні поняття.

Правило 4. «Визначення має бути ясним за змістом, тобто не повинно містити в собі двозначності чи полізначності».

Правило ясності порушується тоді, коли замість теоретичних, поняттєвих визначень вдаються до образних, художніх засобів, характерними рисами яких є інакомовність, багатозначність, символічність. Для прикладу: “Виховання є прикрасою у щасті та схованкою у біді” (Демокрит).

Правило 5. «Визначення не повинне бути суто негативним».

Метою визначення є знаходження відповіді на запитання: що являє собою об’єкт чи явище? Для цього необхідно виявити і назвати у стверджувальній формі їх суттєві ознаки. Негативне визначення фіксує тільки відсутні ознаки, тобто, вказує на те, чим вказаний об’єкт не може бути. Для прикладу: „Розвиток – це процес, який не є сталістю”.

Правило 6. «Визначення має бути зрозумілим, чітким, стислим».

Це означає, що у частині, яка визначає сутність поняття, можуть використовуватись тільки слова, знайомі і зрозумілі для тих, на кого розраховане визначення. Воно повинно бути стислим, бо надміру багатослівне визначення виходить за межі свого призначення і може перетворитися на простий опис. Визначаючи поняття, не можна припускатися двозначності, розмитості термінів, які можна по-різному інтерпретувати. Бажано також конструюючи визначення не користуватися образами, метафорами, порівняннями, тобто словами, що не додають твердженню однозначності і ясності його розумінню. Нечітке визначення призводить до поверхневих уявлень про сутність предмету чи явища та плутанини. Точність визначення поняття вимагає також його однозначності впродовж всього пояснення.

Основні поняття дослідження:

Завдання 11. «Мозаїка». Із записаних слів скласти вислів, пояснити його:

1 група: у психології дидактиці (теорії навчання) та педагогічній в десятиліття останні низка принципово нових гіпотез народилася: гіпотеза про провідну роль теоретичного узагальнення в шкільному навчанні (М. М. Скаткін), про навчання в майбутньому як органічному синтезі елементів проблемного і повідомлюваного навчання (Д. Б. Ельконін, В. В. Давидов), про необхідність засвоєння в школі всіх елементів людської культури (Ш. А. Амонашвілі), про «випереджувальне» навчання (І. Я. Лернер)

2 група: прийняття гіпотези процес декількох етапів складається з : опрацювання літератури з теми дослідження; розгляд власної ідеї дослідника і вивченим матеріалом співставлення її з; вибір однієї альтернативних гіпотез найбільш ймовірної чи декількох; вибраної гіпотези в уточнення, доповнення, вдосконалення процесі дослідження.

3 група: не можна будувати гіпотезу очевидних істин, на доведенні які не потребують наукових доведень завжди передбачає вона пошук чогось в науці і практиці невідомого

Завдання 12. «Гіпотетизм»⁹. Сформулюйте проблему власного дослідження у вигляді простої пропозиції, що починається зі слова «як».

Візьміть аркуш паперу і напишіть всередині сторінки проблему.

⁹ У книзі «Наука і гіпотеза» Пуанкаре⁹ математичну фізику ідентифікує з гіпотетичною конструкцією, а напрям, який запропоновано цією роботою, отримав назву **гіпотетизм**.

ЯК

- ✓ Обведіть ключові слова пропозиції.
- ✓ Від кожного такого слова чи фрази проведіть лінії з альтернативами, запереченнями або будь-якими іншими зауваженнями, які виникнуть.
- ✓ Зазвичай кожне обведене слово дає кілька варіантів.
- ✓ Спробуйте використовувати для формулювання проблеми інші слова.

Не хвилюйтеся, якщо це буде нісенітниця, - думайте про можливості. Що з отриманого можна застосувати до Вашої проблеми? Які частини дослідження віддзеркалюють *підпроблеми* і де знаходять розв'язок у дослідженні?

Завдання 13. «Розум, розтягнутий новою ідеєю, ніколи не набуває попередніх розмірів» (Олівер Венделл Голмс)

Заповніть подану нижче таблицю, в якій розкрито джерела народження наукових шкіл:

Наукова школа	✓ Назвіть наукові ідеї і принципи наукової школи, до якої Ви причетні <hr/> <hr/> <hr/>
Аналіз «білих плям» у проведених дослідженнях	✓ Які виклики спонукали до Вашого дослідження? <hr/> <hr/> <hr/>
Знаходження проблем, суперечностей і парадоксів у практиці й теорії	✓ Окресліть проблему, яка стала основою народження наукової школи, до якої Ви причетні. <hr/> ✓ Які суперечності розв'язуються у Концепції наукової школи? <hr/> <hr/>

	<hr/> <hr/>
З'ясування фактів, які не відповідають «установленим законам»	✓ Назвіть факт, який спонукав до народження вашої ідеї дослідження <hr/> <hr/> <hr/>
«Додавання» до проблеми різних методологічних підходів	- Системний підхід <hr/> Компле кський підхід - <hr/> - Цілісний підхід - <hr/> - Особистісний підхід - <hr/> - Діяльнісний підхід - <hr/> - Особистісно-діяльнісний підхід - <hr/> - Змістовний підхід - <hr/> - Історичний підхід - <hr/> - Якісний підхід - <hr/> - Кількісний підхід - <hr/>
Дослідження змісту і обсягу понять	✓ На прикладі дослідження «Психолого-педагогічна підготовка конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти» вкажіть поняття, які необхідно проаналізувати ✓ <hr/> ✓ <hr/> ✓ <hr/> ✓ <hr/>

Завдання 14. «Науково-педагогічні школи та їх основні ідеї». Керуємося такою системою базових критеріїв визначення науково-педагогічної школи:

- **створення навчальних матеріалів різного характеру**, які дістали визнання на національному і регіональному рівнях;
- **використання оригінальної або творчо адаптованої методики** викладання (як загальнопедагогічної, так і спеціальної) з неодмінними елементами розвиваючого навчання і застосуванням сучасних засобів комунікації науковому співтоваристві;
- **ведення викладацької діяльності** з блоку навчальних дисциплін, які становлять освітнє і змістове ядро програми певної спеціальності (спеціальностей) протягом терміну підготовки спеціаліста;
- **рекрутування нових членів співтовариства**, в тому числі й зі студентського контингенту свого ВНЗ до закінчення підготовки першої хвилі спеціалістів вищої кваліфікації;
- **проведення поряд з науково-практичними і науково-теоретичними конференціями різних заходів** (регіонального, міжуніверситетського і вищого рангу), в тому числі постійно діючого внутрішньоуніверситетського чи внутрішньоінститутського семінару, переважно науково-методичного характеру, в ході яких реалізується функція тиражування педагогічних новацій¹⁰.

Вкажіть керівника та основні ідеї української науково-педагогічної школи¹¹:

<i>Наукова школа</i>	<i>Керівник (-и) наукової школи</i>	<i>Основні ідеї наукової школи</i>
Дослідницький колектив, який вивчає фундаментальну проблему філософії освіти	Організаторами і керівниками цієї школи в Україні виступають _____ _____	_____ _____ _____ _____
Школа застосування синергетичного підходу до дослідження педагогічних явищ, до реформування освітніх систем	Започаткована _____ _____	_____ _____ _____ _____

¹⁰ **Гончаренко С.** Наукові школи в педагогіці / С. Гончаренко // *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи* - 2013. - Вип. 6. – С. 7-28. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/OD_2013_6_3

¹¹ **Скрипник М.** Рецепція ідей українських науково-педагогічних шкіл у теорію і практику професійного розвитку фахівців. – Режим доступу: lib.iitta.gov.ua/.../1/РЕЦЕПЦІЯ%20ДЕЙ%20УКРАЇНСЬКИХ_Скрипник%20анот.pdf

Школа електронного дистанційного навчання (наукова школа за типом наукової течії в Україні)	Керівник школи	_____
Наукова школа соціальної педагогіки як міжгалузева галузь педагогіки і соціології (наукова школа за типом наукової течії в Україні)	Керівник	_____
Теоретична наукова школа педагогічної майстерності	Започаткована	_____
Експериментальна науково-педагогічна школа міжпредметної інтеграції	Керівник	_____
Наукова школа управління соціальними системами (в тому числі й освітніми)	Керівники	_____
Наукова школа з дослідження проблем педагогічної творчості й технологій у неперервній професійній освіті	Керівник	_____
Житомирська науково-педагогічна школа «Професійно-педагогічна підготовка майбутніх учителів»	Керівник	_____
Теоретична школа мистецької освіти	Започаткована	_____

Наукова школа дистанційного навчання організації модульної навчального процесу у системі післядипломної педагогічної освіти	Керівник	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____
	_____	_____

Завдання 15. «Ідея – задум – гіпотеза». Опрацюйте подані нижче тези. **Теза 1.** **ІДЕЯ** – вихідна думка, що лежить в основі розв'язання науково-практичної проблеми.

Ідея здійснює зв'язок між новою педагогічною метою – досвідом, компетентністю, особистісними якостями, смислами, якими має оволодіти вихованець (суб'єкт), засвоєння чого веде до набуття певного досвіду, та методом засвоєння даного змісту, діяльнісно-процесуальним механізмом набуття цього досвіду. *Ідея задає своєрідний абрис проєктованому процесу й у найбільш згорнутому вигляді представляє програму дослідження*

Приклади деяких ідей у педагогічній теорії і практиці

Ідея	Мета
<i>Ідея розвивального навчання В. В. Давидова</i>	Розвиток теоретичного мислення в учнів початкової школи
<i>Ідея політехнічної освіти П.І. Ставського</i>	Готовність випускника школи до оволодіння будь-якою професією виробничої сфери
<i>Ідея компетентнісного підходу в освіті</i>	Формування компетентностей (ключових і /чи професійних)
<i>Ідея особистісно-розвивальної освіти</i>	Сформувати основні особистісні функції дитини (рефлексію, відповідальність, орієнтацію на Іншого, вольову саморегуляцію тощо)

Теза 2. Як народжується наукова ідея?

<i>Крок перший –</i> ВИЗНАЧЕННЯ ТЕМИ	<i>Крок другий –</i> визначення ЗАВДАНЬ, які необхідно розв'язати, і ЗАСОБІВ наукового інструментарію їх розв'язання
---	--

Теза 3. Джерела народження наукових ідей

Наукова школа	✓ Назвіть наукові ідеї і принципи наукової школи, до якої Ви причетні _____ _____
---------------	---

Аналіз «білих плям» у проведених дослідженнях	✓ Які виклики спонукали до Вашого дослідження? _____ _____
Знаходження проблем, суперечностей і парадоксів у практиці й теорії	✓ Окресліть проблему, яка стала основою народження наукової школи, до якої Ви причетні. _____ ✓ Які суперечності розв'язуються у Концепції наукової школи? _____ _____
З'ясування фактів, які не відповідають «установленим законам»	✓ Назвіть факт, який спонукав до народження вашої ідеї дослідження _____ _____
«Додавання» до проблеми різних методологічних підходів	- Системний підхід - Комплексний підхід - Цілісний підхід - Особистісний підхід - Діяльнісний підхід - Особистісно-діяльнісний підхід - Змістовний підхід - Історичний підхід - Якісний підхід - Кількісний підхід
Дослідження змісту і обсягу понять	✓ «Психолого-педагогічна підготовка конкурентоздатного фахівця в умовах післядипломної педагогічної освіти»

Теза 4. Задум – первинно сформульована **концепція** проектного процесу; програма дослідження.

Задум може включати узагальнено представлені **критерії досягнення мети**, тобто ті ознаки, за якими можна судити про те, що процес прийшов до бажаного результату. **Задум** включає і характеристику **процесуального аспекту** проектової системи, тобто відповіді на питання про те, через які завдання, ситуації, види діяльності, переживання повинен пройти учень, щоб засвоїти все це.

Теза 5. Гіпотеза – це представлення задуму в верифікованій¹² формі, тобто у формі тверджень, які потребують перевірки, уточнення, обґрунтування тощо

Типові помилки у формулюванні гіпотези

1. Твердження не носять верифікованого характеру (неможливо ні підтвердити, ні спростувати)
2. Гіпотеза не містить чіткого формулювання суті й критеріїв (показників) нововведення.
3. Порушується «принцип спостереження» тих параметрів і залежностей між ними, які перевіряються. Зазначений принцип передбачає, що ми «доводимо» теоретичну ідею (задум) до наочних, «спостережуваних» проявів об'єкта спостереження (учня, вчителя, елементів методу або прийому навчання).
4. Не розкривається технологія нововведення.
5. Робляться припущення, що не відносяться до предмета педагогіки.

Сформулюйте ідею, задум і гіпотезу власного дослідження

Ідея: _____

Задум: _____

Гіпотеза: _____

РЕФЛЕКСІЯ

«РОФТ» (Роль, Отримувач, Формат, Тема). Відповідно до поданої нижче таблиці підготуйте письмове звернення від імені дисертації до Вас у форматі дружнього листа з теми *«Знаєш? У нас спільні інтереси. Поради у подоланні проблемних ситуацій у програмі дослідно-експериментальної роботи».*

Роль (хто пише?)	Отримувач (хто отримує?)	Формат (у якій формі?)	Тема (про що це?)
Дисертацій не	Автор дисертаційного	Лист	<i>«Знаєш? У нас спільні інтереси. Поради у подоланні проблемних</i>

¹² **Верифікація** (нізньолат. *verificatio* — підтвердження; лат. *verus* — істинний, *facio* — роблю) — доказ того, що вірогідний факт або твердження є істинним.

**НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ¹³ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ
«ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ» (до частини 2**

НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ОBOB'ЯЗКОВІ ДЛЯ ВИКОНАННЯ

1. Проаналізуйте роботу «Експертна оцінка основних положень дисертації» (Експертна оцінка основних положень дисертації / П. Д. Фомін, В. С. Пономарчук, В. Д. Бондаренко, О. В. Поживілова // Освіта України. – 2014, – С. 4–10. – Режим доступу: chemistry.univer.kharkov.ua/files/Spetsvyпуск_2_2014.pdf) та визначте основні вимоги до дисертацій у формі таблиці:

Назва	
Мета	
Метод	
Об'єкт	
Предмет	
Наукова новизна	
Практичне значення	
Висновки	

2. Проведіть відбір методів дослідження для виконання власного дисертаційного дослідження.

3. Охарактеризуйте методи педагогічного дослідження, які будуть використовуватися під час написання дисертаційного дослідження, та їх призначення.

4. Розробіть анкету відповідно до теми дисертаційного дослідження.

**НАВЧАЛЬНО-ТВОРЧІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ДИСЦИПЛІНИ «ТЕХНОЛОГІЯ
ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ»**

(до частини 2)

ЗА ВИБОРОМ (1 завдання)

1. Назвіть особливості емпіричного, теоретичного та методологічного рівнів педагогічного дослідження. *Охарактеризуйте їх за схемою:*

<i>Рівні науково-педагогічного дослідження</i>	<i>Результати дослідження</i>	<i>Учасники дослідження</i>
1. Емпіричний		
2. Теоретичний		
3. Методологічний		

2. Проаналізуйте, як пов'язані різні види дослідження. Визначте значення кожного з них для розвитку педагогічної науки і практики. **Заповніть таблицю:**

<i>Структура науково-педагогічного дослідження</i>		
<i>Фундаментальні дослідження</i>	<i>Прикладні дослідження</i>	<i>Розробки</i>

¹³ **Завдання для 3 сесії.** Позначено завдання, які обов'язкові для виконання (три завдання) та одне завдання – за вибором аспіранта.

--	--	--

ПИШЕМО РЕКОМЕНДАЦІЙ ДЛЯ САМОРОЗВИТКУ

ДУМКИ-ПОРАДИ ВЧЕНИХ ІЗ ТЕМИ

Гончаренко С.У. Про критерії оцінювання педагогічних досліджень. – Режим доступу: lib.npu.edu.ua/full_txt/S0630401002.rtf

«Сучасне наукознавство обґрунтовує кілька видів експертиз наукових досліджень, які можна застосовувати і в педагогіці. Мова йде про методологічну, технологічну, праксеологічну та комплексну експертизи. Кожна з них здійснюється на певному етапі дослідження і розв'язує свої завдання.

Методологічну експертизу доцільно проводити на початку дослідження, коли обґрунтовується актуальність проблеми дослідження, його тема, об'єкт і предмет, тобто на етапі “визначення місця” дослідження в проблемному полі відповідної галузі педагогічної науки. Така експертиза дає можливість визначити об'єкти дослідницької роботи, головні напрями пошуку, вихідні позиції дослідника, обумовлені сучасним станом науки, вимогами наукознавства й науковими концепціями, що склалися на цьому етапі.

Технологічна експертиза пов'язана з безпосереднім аналізом програми наукового пошуку, культури експерименту, умов його проведення, теоретичного, діагностичного і фінансового забезпечення.

Предметом праксеологічної експертизи є аналіз сфери застосувань результатів дослідження, умов і правил використання теорії на практиці.

Щодо комплексної експертизи результатів наукового дослідження, то її проводять компетентні організації та спеціалісти із залученням авторів, виконавців дослідження. Прикладами такої комплексної експертизи можуть бути експертизи, які проводяться спільними зусиллями педагогів і психологів, педагогів і фізіологів, педагогів і спеціалістів з інформатики тощо».

Сисоєва С.О., Крестончук Т.Є. Методологія науково-педагогічних досліджень: Підручник / С.О.Сисоєва, Т.Є.Крестончук. – Рівне: Волинські обереги, 2013. – 360 с.

«Попереднє формулювання проблеми наукового дослідження ще не завжди є остаточним. Вивчення стану обраної для дослідження проблеми визначає ті її аспекти, які вже вирішені раніше, і дає можливість чітко окреслити ті питання, які ще потребують свого вирішення. Відповідно до цього формулювання проблеми може дещо звужуватись (чи навпаки, розширюватись), а її назва відповідним чином уточнюватись.

На основі попереднього аналізу розробляється програма дослідження даної проблеми. Програма дослідження включає такі розділи: теоретичний (цілі задачі, предмет і об'єкт дослідження, визначення понять); методичний (обґрунтування вибірки, обґрунтування методів збору даних, методи обробки і аналізу даних); організаційний (план дослідження, порядок дослідження підрозділів).

.... Ще одна обставина, яку обов'язково треба враховувати при визначенні проблеми, – це розуміння різниці між науковою проблемою і практичним завданням. У такій науці як педагогіка, що вивчає особливий вид практичної діяльності, дослідник йде безпосередньо або опосередковано від запитів педагогічної практики, і

в кінцевому рахунку розв'язання будь-якої наукової проблеми сприяє поліпшенню практичної діяльності. Однак сам запит практики не є ще науковою проблемою. Він служить стимулом для пошуку наукових засобів розв'язання задачі і тому передбачає звернення до науки. До того ж практичне завдання розв'язується не лише засобами науки. Створення нормальних фінансово-економічних і матеріально-технічних умов у школі – справа практики: менеджерів, економістів, політиків. Ніяка наука не допоможе дітям вчитися, коли вони не мають підручників, коли взимку температура в класах опускається нижче 10 °С, чи коли в них над головою тече дах».

Гордон Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Перекл. з акта. М. Олійник.-Львів: Літопис, 2005. - 542 с.

«Перелік етапів творення ідей:

- Сформулюйте свою проблему,
- Визначтеся з ідеальним розв'язанням та уявіть його.
- Зберіть усі факти - спеціальні й загальні.
- Ламайте усталені схеми й моделі.
- Вийдіть за рамки своєї сфери.
- Не бійтеся експериментувати з комбінаціями.
- Використовуйте всі свої відчуття.
- Відключіться - нехай усе перетравиться.
- До розслаблення використайте музику чи побудьте на природі.
- Засніть із цим.
- Еврика! Подіяло!
- Перевірте свою ідею»¹⁴.

Michael Michalko. Thinkertoys. Berkeley, Ten Speed Press¹⁵:

«Ось перелік дієслів, що стимулюють творення ідей. Деякі з них уперше запропонував Апекс Осборн, піонер у прищепленні творчого мислення. *Замінити. Скомбінувати. Пристосувати. Модифікувати. Збільшити. Використати по-іншому. Вилучити чи зменшити. Перевернути чи переставити.*

1. Використовуючи цей перелік, виокремте те завдання чи тему, яку ви прагнете обдумати.

2. Перегляньте цей перелік крок за кроком крізь призму потрібного завдання або вибраної теми й переконайтеся, чи не з'явилась у вас нова ідея».

¹⁴ *Автори зазначають:* «Зауважмо, що можна змінити послідовність кроків 1 і 2, тобто почати з мрії, визначити, на якій позиції ти перебуваєш зараз, а тоді приступити до наступних етапів».

¹⁵ *Цитата із кн.: Гордон Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Перекл. з акта. М. Олійник.-Львів: Літопис, 2005. - 542 с.*

Навчальне видання

СКРИПНИК Марина Іванівна

ТЕХНОЛОГІЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Частина 2.

***ЯК ПОДОЛАТИ ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ
В ПРОГРАМІ ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ?***

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

*із дисципліна циклу професійної підготовки аспірантів II курсу навчального плану
підготовки галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальності 011 «Освітні, педагогічні
науки»*

Авторська редакція